

YAPI DENETİMİ DEĞİL, DENETİMSİZLİK YAYGINLAŞTIRILIYOR

Emre Metin
EMO MİSEM Koordinatörü

Yapı denetimini, “güvenli, sağlıklı, ekonomik yapı elde edebilmek amaçlarıyla yapıların, ilgili idare ve yükleniciden (müteahhit) bağımsız olarak, tasarım (proje) ve yapım (inşa) aşamalarında yürürlükteki yapı yönetmelikleri ve standartlara uygun olarak yapılmasının sağlanması süreci” olarak tanımlamak mümkündür. Ancak “tüm binalar denetlenecek” söylemi altında ne yazık ki ülkemizde işlemeyen ve sorunlu bir sistem olan yapı denetimi 2011’den itibaren ülke çapında yaygınlaştırılacaktır.

Sistemin işlemediğinin ve sorunları olduğunun Bayındırlık ve İskan Bakanlığı da farkındadır ki Resmi Gazete’de yapı denetimi sisteminin yaygınlaştırılması na ilişkin kararı yayımladıktan sonra sistemin sorunlarının çözülmesi için çalışacakları yönünde açıklamalar yapmışlardır. Bu koşullar altında yapı denetiminin yaygınlaştırılması değil, denetimsizliğin kabulü söz konusudur.

4708 sayılı Yapı Denetimi Hakkında Kanun, 2001 yılında odalar başta olmak üzere pek çok kurum ve kuruluşun uyarıları ve önerilerine rağmen insanların can ve mal güvenliğini kar güdüsüne teslim eden bir sistem olarak, 19 pilot ilde uygulamaya sokulmuştur. Yapı denetimi işinin ticarileştirilmesi ve denetim görevini yapacak mühendislerin bağlı oldukları meslek örgütleriyle ilişkisinin koparılması sonucu ticarileşmiş sistemin içine özgürce denetim olanağından yoksun olarak atılmışlardır. Bu

*4708 sayılı
Yapı Denetimi
Hakkında Yasa,
Bakanlar Kurulu
Kararı ile 1 Ocak
2011’den itibaren
81 ilin tümüne
yayılacaktır.
Yaklaşık olarak 9
yıldır 19 pilot ilde
uygulanmakta olan
4708 sayılı Yasa
ile her türlü işlemi
Bayındırlık ve
İskan Bakanlığı’nın
yetkisinde toplayan
aşırı merkezîyetçi
bir yapı
oluşturulmuştur. Bu
kanun ile mühendis
ve mimarların
meslek örgütü olan
TMMOB devre dışı
birakılmıştır.*

nedenlerle sistem işlememiş ve yoğun eleştirilere neden olmuş, çeşitli yasa ve yönetmelik değişiklikleri yapılmış olmasına karşın sistemin temel mantığı değişmediği için sıkıntılar devam etmiştir. Şimdi ise 4708 sayılı Yapı Denetimi Hakkında Yasa, Bakanlar Kurulu Kararı ile 1 Ocak 2011’den itibaren 81 ilin tümüne yayılacaktır.

Ülkemizde yapı denetim sisteminin 19 ilde pilot uygulamaya başlamasının üzerinden 9 yıl geçmiş, bu sistemle birlikte depremselliği ve sorunları aynı olan bir coğrafyada iki farklı sistem uygulanması gibi garip bir durum oluşmuştur. Alınan karar bu garipliği ortadan kaldırmakla birlikte, elimizde işlemeyen bir sistem olduğu gerçeğini değiştirmemektedir. Yasanın aksayan ve uygulanamayan yanlarının ilgili tarafların görüşlerine başvurularak düzenlenmesi, yasa hedefleri açısından yaşamsal önem taşımaktadır.

En temel sorun, şirketlerin ücretli çalışanı konumuna sokulan yapı denetçisi mühendis ve mimarların mesleki bağımsızlıktan yoksun bırakılarak, denetim yapan değil yalnızca imzacılık yaptırılan bir ortam yaratılmış olmasıdır. Bunun temel nedeni, yasada mühendislik mimarlık hizmetlerinin mesleki yeterlilik, eğitim, belgelendirme ve denetleme boyutlarını içermemesidir. Bu sorun karşısında Bayındırlık ve İskan Bakanlığı çareyi, meslek örgütleriyle işbirliğinde aramış, mevcut denetçi mühendis ve mimarlara odalar eliyle eğitim verilmesi sağlamıştır. Süresi 5

yıl olan Yapı Denetçiliği ve Proje Denetçiliği Belgesi'nin geçerli olduğu süre içinde meslek içi eğitimlerin sürekli hale getirilmesi ve eğitim programlarının Bakanlık ile TMMOB ve bağlı odalarının ortak çalışması ile belirlenmesi için 2006-2007 yıllarında Bakanlık ile odalarımızın eşgüdüm halinde hayata geçirdiği eğitim çalışmasının devamının getirilmemiş olması ve yasadaki bunun hüküm altına alınmaması önemli bir eksikliği oluşturmaktadır.

Sistem içerisinde yaratılan imzacılık ortamı, yapı denetçisi mühendis ve mimarlarımızı da düşük ücretle çalışmaya mahkum etmekte, kamusal bir hizmet olan denetim işinde yaratılan rekabet ortamı denetimsizliği getirmektedir. İlgili yasaya göre yapı denetim kuruluşlarının yapı sahipleri tarafından belirlenmesi gerekirken, uygulamada yapı denetim kuruluşları müteahhitler ile yüz yüze gelmekte, bu durum haksız rekabet koşullarına neden olmakta, bağımsız bir yapı denetim ortamının oluşmasının koşulları en başta yok olmaktadır. Mühendis ve mimarların meslek odalarıyla bağlarının koparılmış olması nedeniyle de meslek örgütlerinin hem üyeleri hem de mesleğin yapılışı üzerinde herhangi

bir gözetim ve denetimi söz konusu olamamaktadır. Bayındırlık ve İskan Bakanlığı yapı denetçisi mühendis ve mimarları kendisi denetlemeye çalışmakta, ancak böyle bir organizasyona sahip olmaması, mühendis ve mimarların sicillerinin odalarda tutuluyor olması nedeniyle bu denetim mekanizması etkin bir şekilde işlememektedir. Odalarımızca yıllar önce ölmüş mühendislerin yapı denetçisi olarak gösterildiği saptanmakta, bu tür durumlar hakkında Bayındırlık ve İskan Bakanlığı uyarılmaktadır. Bu denetimsizlik Bayındırlık ve İskan Bakanlığı'nın vermiş olduğu yapı denetçisi belgelerinin piyasada "kiralılır" hale gelmesine yol açmaktadır. İnternet üzerinde kariyer ve iş ilanları sitelerinde "kiralık denetçi belgesi" ilanları yayınlanmaktadır.

Nüfusunun yüzde 98'i deprem tehlikesi altında yaşayan ülkemizde konutların yüzde 67'si kaçak ya da ruhsatsızdır. Bina stokunun yüzde 40'ı oturulabilir durumda değildir. Fakat mevcut yasa, 3194 sayılı İmar Kanunu'nun 26. Maddesi'nde belirtilen kamu yapı ve tesisleri ile 27. Madde'de belirtilen ruhsata tabi olmayan yapılar ile bodrum kat hariç tek parselde bulunan ve

200 m²'yi geçmeyen iki katlı müstakil yapıları kapsam dışında bırakmıştır. Bu nedenle 2011'den itibaren yapı denetiminin tüm illerde uygulanacak olması ülkemizdeki tüm binaların denetim sürecine girdiği anlamına gelmemektedir. Alınan karar 62 ilde uygulanan denetim sisteminin İmar Kanunu'ndaki teknik uygulama sorumluluğundan çıkarılarak, Yapı Denetim Kanunu'na geçirilmesinden ibarettir.

13 Bin Mühendis-Mimar Sisteme Girecek

Bayındırlık ve İskan Bakanı Mustafa Demir, gazetelere yaptığı açıklamada; halen 19 ilde uygulanan yapı denetimi sisteminin 2011 başı itibarıyla 81 ilde yaygınlaştırılmasıyla ilgili, "Artık Türkiye'de depreme dayanıksız yapı yapılma kavramından tamamen uzaklaşmış olacağız" dedi. Bakan Demir, sistem sayesinde 30-35 bin mimar-mühendise de iş olanağı sağlanacağını söylemiştir.

Ancak Bayındırlık Bakanı'nın açıklaması yanıltıcıdır. Bugün yapı stokunun büyük bir bölümünün üretildiği 19 ilde geçerli Yapı Denetim Kanunu

TUS UYGULAMA ESASLARI YÖNETMELİĞİ YAYIMLANDI

Elektrik Mühendisleri Odası (EMO) Teknik Uygulama Sorumluluğu Uygulama Esasları Yönetmeliği 25 Temmuz 2010 tarihli ve 27652 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak, yürürlüğe girdi. Ancak bu yönetmelik, Yapı Denetim Kanunu'nun 2011 yılından itibaren tüm yurt çapında geçerli kılınmasına yönelik Bakanlar Kurulu Kararı nedeniyle gelecek yıldan itibaren yalnızca Yapı Denetim Kanunu kapsamı dışında bırakılmış olan bodrum kat hariç tek parselde bulunan ve 200 m²'yi geçmeyen iki katlı müstakil yapılarda uygulanabilecek.

EMO 41. Olağan Genel Kurulu'nda kabul edilen hükümleri içeren Teknik Uygulama Sorumluluğu Uygulama Esasları Yönetmeliği kapsamında kamu yatırım ve tesisleri ile Yapı Denetim Kanunu kapsamı dışında kalan yapı ve tesislere ilişkin İmar Kanunu'nda "Fenni Mesuliyet Hizmetleri" olarak tanımlanan, "Teknik Uygulama Sorumluluğu Hizmetleri" ve bu hizmetlerin yürütülmesini üstlenen teknik uygulama sorumlusu elektrik, elektronik, elektrik elektronik mühendislerinin görev, yetki ve çalışma yöntemleri ve yükümlülüklerine ilişkin düzenlemeler yer alıyor.

Yönetmelikte, düzenlemelerin amacı "...teknik hizmet kalitesinin yükseltilmesi, yapı ve tesis üretiminin sağlam, kullanışlı, güvenilir ve ekonomik bir biçimde toplum yararına yürütülmesine katkıda bulunacak önlemlerin alınması, yapı ve tesisin ruhsat eki projelerine göre gerçekleştirilmesi, yapı ve tesis üretimini kontrol ile görevli kamu kuruluşlarına ve ilgili idarelere yardımcı ve destek olunması için gerekli yapının denetlenmesi ile bu hizmetlerin yürütülmesini üstlenen teknik uygulama sorumlusu elektrik, elektronik, elektrik elektronik mühendislerinin görev, yetki, sorumluluk ve çalışma yöntemlerinin belirlenmesine ilişkin usul ve esasları düzenleme" olarak belirtildi. Yürürlük ve yürütme maddeleri dahil toplam 14 maddeden oluşan yönetmelik kapsamında, "Teknik uygulama sorumlusunun görev, yetki ve sorumlulukları", "Uygulama esasları", "Teknik uygulama sorumlusunun hizmet süresi, hizmet bedeli, görevinin sona ermesi, mesleki denetimi ve yapım işinin durdurulması" konularına ilişkin düzenlemeler yer alıyor.

kapsamında bile halihazırda 30 bin mühendis istihdam edilmektedir. Odamız tarafından yapılan çalışmada ise sisteme dahil olacak mühendis-mimar sayısı yaklaşık 13 bin olarak hesaplanmıştır. Ancak bazı illerde firma bile kurulamayacağı, Bayındırlık ve İskan Bakanlığı'nın yayınladığı firma başvuru listelerinden anlaşılmaktadır.

Bu karar ile birlikte 62 ilde 475 Yapı Denetim Firması kurulacak ve yaklaşık 30 bin mühendis ve mimarın kağıt üstünde çalıştığı sektöre -ki yapı denetimi ticari bir sektöre dönüşmüştür- yaklaşık 13 bin mühendis-mimar daha katılacaktır. Yani toplamda Türkiye genelinde 1400 firma yapı denetim piyasasında yer alacak ve bu firmalar 43 bin mühendis ve mimarı istihdam edecektir.

Bakanlığın açıklamaları doğrultusunda gerçekten "yapı maliyetleri düşürülecek"tir. Ancak "Yapı kalitesi artacak mıdır?", bu konu çelişkilidir. Pilot 19 ilde bile birçok sorun varken bu sorunları gidermeden sistemi tüm illere yaymak, gerçekçi ve bilimsel bir yaklaşım değildir.

Çözüm Önerileri

Yapı denetimi sisteminde yasal, yönetsel ve uygulamaya dönük köklü değişikliklere ihtiyaç duyulmaktadır. Temel önerilerimiz şöyle özetlenebilir:

- 1- *Yapılaşma sürecinde; planlama, tasarım, üretim ve denetim aşamalarının bütüncül olarak yeniden düzenlenmesi ve meslek odalarının sürece daha etkin katılımının sağlanmasına ihtiyaç vardır. Bu çerçevede 4708 Sayılı Yapı Denetim Yasası ile 3194 Sayılı İmar Yasası ve bağlı ikincil mevzuat yeniden düzenlenmelidir.*
- 2- *Ticari yanı ağır basan zoraki çok elemanlı, hantal yapılı, mali açıdan çok kâlfetli yapı denetim şirketi modeli yerine; uzmanlık ve ahlaki niteliklere sahip yapı denetçilerinin etkinliğine dayalı bir Yapı Denetim Uygulaması modeli geliştirilmelidir.*
- 3- *Yapı denetiminin anahtarı "mesleki denetim", onun olmazsa*

- olmaz koşulu da TMMOB'ye bağlı meslek odalarının mesleki faaliyetler ve üyeleri ile ilgili gözetim ve denetim faaliyetleridir. TMMOB ve bağlı odalar, görev, yetki ve sorumlulukları tanımlanarak yapı denetim sürecinde temsil edilmelidir. Denetçi belgelerinin verilmesi ve takibi TMMOB'ye bağlı odalar tarafından yapılmalı, yapı denetimi mekanizmasında yer alan meslektaşların sicillerinin tutulması ve meslek içi eğitimler TMMOB'ye bağlı odalarca yürütülmelidir.*
- 4- *TOKİ, KİPTAŞ ve benzeri kuruluşların inşaatları da dahil olmak üzere bütün kamu kuruluşları denetim kapsamına dahil edilmelidir.*
- 5- *Yapı denetim sistemindeki şirketlere verilen süreli ya da temelli*

- kapatma cezaları denetim sisteminin etkinliğine hizmet etmediği anlaşılmıştır. Meslek örgütlerinin üyelerini ve mesleki faaliyetleri denetleyebildiği bir sistemin getirilmesi halinde, mevcut yaptırım sistemine ihtiyaç kalmayacak, meslek örgütleri bünyesindeki yaptırım sistemi denetim sürecine gerekli katkıyı sağlayacaktır.*
- 6- *Müteahhitlik kurumunun uzmanlık tanımı netleştirilmeli; yapı ile ilişkisi olmayan meslek sahiplerinin yapım işini üstlenmesi engellenmelidir.*
- 7- *Yapı denetim uygulamasını sağlam bir zemine oturtacak Yapı Sigortası ve Mesleki Sorumluluk Sigortası sistemine bir an önce geçilmelidir.*

